

מפי כהן

שיעורו השבועי של

מו"ר הרב שמעון כהן שליט"א

פרקי תפילה

האם התפילה משנה את רצון ה'?

ראשי פרקים:

האם ניתן לשנות גזירת שמים? ♦ שיטת 'המפקקים בתפילה' ♦ כשהאדם משתנה, בכוחו לשנות ♦ איך ישתנה רצון ה' על ידי התפילה? ♦ על ידי תפילה נהפך האדם לאיש אחר ♦ הפיכת סדום - הבסיס לתיקון תפילת שחרית ♦ כנגד אבות האומה וכנגד קרבנות התמיד ♦ בעומק הקלקול דרוש תיקון גדול

האם ניתן לשנות גזירת שמים?

אחת מהשאלות היסודיות ביותר בעבודת התפילה היא השאלה: האם תפילה יכולה לשנות מציאות, והאם בכוונת התפילה אנו מבקשים מריבוננו של עולם לשנות את גזירותיו?

לדוגמא, האמהות הקדושות היו עקרות. האם תפילתן ותפילת האבות הקדושים לזכות בזרע ישרים מבורך, היתה מתוך רצון לשנות את המצב ולהפוך את ה'עקרה' ל'הרה'?

לכאורה, תפילה מעין זו היא למעשה בקשה לשנות את רצון ה'. האם בכוונתו לשנות את הגזירה האלקית?

מדברי חז"ל נראה בפשטות, שעל ידי כח התפילה אכן ניתן לבטל גזירה: "ותשובה, ותפילה, וצדקה, מעבירין את רוע הגזירה"¹.

מנגד, כאשר משה רבנו מתחנן ומתפלל לזכות להיכנס אל הארץ הטובה, ה' משיב לו: "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה"².

שיטת 'המפקקים בתפילה'

בשאלה זו עסקו רבותינו הראשונים, ובהם רבי יוסף אלבו³, בעל "ספר העיקרים"⁴, שניסח שאלה זו בצורה חריפה ביותר, וזו לשונו:

¹ תפילת ימים נוראים.

² דברים ג, כו.

³ רבי יוסף אלבו (ספרד), הק"מ-ה"ר"ד - תלמידו המובהק של רבי חסדאי קרשקש, בעל "אור ה'", מנהיג יהודי ספרד הנוצרי. רבי יוסף היה מראשי המשלחת היהודית ב'ויכוח טרטוסה' מול הכמרים, ויתכן שויכוח זה היה אחד הדוחפים העיקריים לחיבור ספרו. נוסף על הספר 'אור ה'', הושפע רבות גם מהספר "מגן אבות" של בן דורו רבי שמעון בן צמח דוראן (הרשב"ץ). לפי "ספר העיקרים" בנויה האמונה היהודית על עקרונות פשוטים וברורים, סביב שלושת העיקרים: מציאות ה', תורה מן השמים ושכר ועונש.

⁴ ספר העיקרים ד, יח.

"מה שהביא האנשים לפקפק בתפילה, קרוב למה שהביא אותם לסלק ידיעת השם. וזה שהם אומרים, שלא ימלטו הדבר מחלוקה, אם שנגזר מהשם טוב מה על איש מה או לא נגזר. ואם נגזר אין כריך תפילה, ואם לא נגזר איך תועיל התפילה לשנות רצון השם לנזור עליו טוב אחר שלא נגזר, שלא ישתנה השם מן הרצון אל לא רצון ולא מלא רצון אל רצון. ובעבור זה יאמרו שלא יועיל כישרון המעשה אל שיגיע לאדם מהשם בעבורו טוב מה, וכן יאמרו שלא תועיל התפילה להשיג טוב מה או להנצל מרע שנגזר עליו".

יש אנשים שמפקקים בסוגיית התפילה מתוך מחשבה, שאם נגזרה גזירה משמים ממילא אי אפשר לשנותה, ואם לא נגזרה, אין כל צורך בתפילה.

לדעתם יש סדר אלקי קבוע ובלתי משתנה, ואי אפשר לחולל בו שינויים.

כשהרמב"ם⁵ דן בשאלת הבחירה החופשית, הוא מזכיר את שיטת האשעריה, אחד מן הזרמים בכת 'המדברים'. מדובר בתיאולוגים נוצרים ומוסלמים שביססו את הגותם על השכל ולא על המציאות וסברו שאין לא צדק ולא חכמה בהשגחת ה' על בני האדם, אלא רק גזירות שרירותיות, ואין לאדם שום יכולת בחירה. הרמב"ם יוצא נגד דעה זו בחריפות גדולה ומנהל נגדה פולמוס נוקב. אין שום מקום להבנה כזאת ביהדות, ובסוגיית התפילה, דעה כזאת מביאה "לסלק ידיעת ה'".

ממשיך רבי יוסף אלבו:

"ונראה שנטה לזכות לזוהי הדעה צמה שסמך לזה 'הן לא בידם טובים עולת רשעים רחקה מני', כלומר הנה אני רואה כי לא בידם טובים, שלא על ידי כישרון המעשה ירבו טובותיהם ולא יזיק רוע מעשיהם להסיר מהם הטובות המגיעות אליהם, ועל כן אני אומר כי 'עולת רשעים רחקה מני', כלומר העלם האלקית היעוזה על אלה הרשעים שיבולו בטוב ימיהם היא רחוקה מידיעתו, ועל כן אני אומר שהכל בגזרה, שאם לא

⁵ ראה מורה נבוכים א, עג.

הקב"ה גוזר עלינו גזירות טובות ומשפיע עלינו שפע של ברכה, והתפקיד שלנו הוא להיות מוכנים וראויים לשפע הברכה. חקלאי שברשותו שדה מוכן לזריעה, אם לא יזרע בו זרעים, לא יועיל כל הגשם שבעולם להצמיח לו יבול מבורך. הברכה יכולה לחול רק על מי שעשה מאמץ והכשיר את השטח לכך שהברכה תוכל לחול.

היכולת לשנות את המציאות נתונה בידינו. אמנם הגזירה האלקית בעינה עומדת, אבל כשאדם מתאמץ ופועל לתקן את עצמו או חלילה להיפך, הגזירה האלקית שחלה עליו בתחילה אינה בתוקפה כלפי המציאות החדשה, וכעת הוא נידון מחדש לפי התנאים החדשים שנוצרו.

לאור זאת ניתן להבין כיצד מועילה התשובה לחוטא:

"ומזה הלא הוא שתועיל התשובה לרשע, שעל ידי התשובה הוא כאלו נהפך לאיש אחר שלא נגזרה עליו אותה גזרה, שהרי אחאב שנאמר עליו 'רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני השם', ואחר שנגזרה עליו גזרה לפי ששם ונתכסה בשק וכנענע לפני ה', נאמר לאלהיו 'יען כי נכנע אחאב מפני לא אביא הרעה בימיו, בימי בנו אביא הרעה על ביתו', וזה יורה שהגזרה הנגזרת על הרשע הוא בהיותו בתואר האור מן הרוע, וכשישתנה מן התואר הוא על ידי התשובה, הנה הוא כאלו נהפך לאיש אחר שלא נגזרה עליו אותה גזרה".

אחאב שינה את המציאות, הוא שב בתשובה על מעשיו ובכך מנע עונש כללי יותר וחמור יותר.

איך ישתנה רצון ה' על ידי התפילה?

בהמשך הדברים מעלה רבי יוסף אלבו שאלה נוספת ומשיב עליה:

"ואין להקשות ולומר איך ישתנה רצון השם יתברך על ידי התפילה, שכך היה רצון השם מתחילה שתתקיים הגזירה בהיותו בראותה מדלגה וראותה הכנה, ואם תשתנה ההכנה תשתנה הגזירה.

ושאלת השתנות ידיעתו יתברך בהשתנות ההכנה על ידי התפילה שב אל שאלת ידיעת השם יתברך עם טבע האפשר, וכמו שלא נחקר על ידיעת השם יתברך איך היא שלא תשתנה עם מציאות טבע האפשר, כן לא נחקר עליה איך היא שלא תשתנה עם התפילה, אבל נאמין שכמו שלא תשתנה ידיעתו עם מציאות טבע האפשר כן לא תשתנה עם התפילה, ועם כל זה נאמין היות טבע האפשר נמוך אחר שהעיד עליו החוש. וכן נאמין היות התפילה מועלת לבטל הגזירה אחר שהעיד על זה החוש כמו שיבא, ואף אם לא נדע איך תסכים ידיעתו מבלי שינוי עם קבלת התפילה כמו שלא נדע איך תסכים עם מציאות טבע האפשר, לא מפני זה נכחש מה שהעיד החוש שהשם יתברך יהיה נעתר אל המתפלל לתת שאלתו מאזיה מין שיהיה".

חז"ל אומרים, שהקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים. הסיבה לכך היא שלתפילתם של הצדיקים יש כח מיוחד של שינוי. הם משנים את אישיותם ומתעלים למדרגות גבוהות ביותר בכל תפילה ותפילה שהם מתפללים. כששרה אמנו מתפללת, היא

יהיה הכל בגזרה והיה כשכרון המעשה מועיל, היה ראוי שיגיע הרע אל הרשעים בעבור מעשיהם, ואינו כן...".

נראה שאיוב בספרו אימץ את שיטת אלה המפקקים בתפילה, והוכחתו לזה היא מכך שיש רשעים רבים שדרכם מצליחה ואינם נענשים על מעשיהם. אם מעשי האדם היו קובעים את שכרו וגורלו, היינו רואים במוחש כיצד הרשעים נענשים והצדיקים נשכרים, אך בפועל אנו רואים לנגד עינינו מציאות של 'צדיק ורע לו' ו'רשע וטוב לו'. אם כן המסקנה המתבקשת היא, שמעשי האדם אינם מועילים ואינם מורידים, והכל נקבע מראש בגזירת עליון.

כשאדם רואה כיצד רשעי עולם פורחים ומשגשגים, "בְּפֶרֶח רְשָׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב"⁶, נראה לו שלמעשי אנוש אין כל השפעה והכל נגזר משמים. לכן ממשיך דוד המלך ואומר: "וַיִּצְיָצוּ כָּל פְּעֻלֵי אֱוֹן לְהַשְׁמֵדֵם יְדֵי עַד". בסופו של תהליך, השגשוג של הרשעים הוא זמני וסופם להישמד.

כשהאדם משתנה, בכוחו לשנות

רבי יוסף אלבו דוחה את שיטת 'המפקקים', וכותב:

"וזה הדעת אינו נכון, שהשפעות העליונות יושפעו על המקבל בהיותו במדרגה ידועה והכנה ידועה לקבלם, ואם לא יכין האדם עלמו לקבל השפע הוא הנה הוא המונע טוב מעלמו, שאם נגזר על איש מה על דרך משל שילחמו תבואותיו בשנה פלונית והוא לא יחרוש ולא יזרע בשנה היא, אף אם ימטיר השם מטרות עזו על פני תבל ארצה לא תלחנה תבואותיו אחר שלא חרש וזרע, והוא מונע מעלמו הטוב הוא בשלא הכין עלמו לקבלו.

ולפי זה נאמר שכשנגזר על האדם טוב מה הנה הוא נגזר עליו במדרגה ידועה מכשרון המעשה, וזה כלל יעודי התורה, וכן כשנגזר עליו רע מה הנה הוא נגזר בהיותו במדרגה ידועה מהרוע או בהכנה ידועה, וכשתשתנה המדרגה היא או ההכנה היא תשתנה הגזרה בהכרח לטוב או לרע".

זו טעות. לא הכל כתוב וחלוט מראש. בכוחו של אדם להשתנות ועל ידי כך לגרום לכך שהגזרה שנגזרה עליו במצבו הקודם תסור ממנו כעת מחמת השינוי שעשה.

"ולפי זה נאמר שכשנגזר על האדם טוב מה הנה הוא נגזר עליו במדרגה ידועה מכשרון המעשה, וזה כלל יעודי התורה, וכן כשנגזר עליו רע מה הנה הוא נגזר בהיותו במדרגה ידועה מהרוע או בהכנה ידועה, וכשתשתנה המדרגה היא או ההכנה היא תשתנה הגזרה בהכרח לטוב או לרע.

וזה כמלך שגזר על כל הערלים שצמדינה פלונית שיהרגו או שינתן לכל אחד כיכר זהב, ועמד אחד מהם ונימול, שתשתנה בלי ספק הגזרה היא ותבטל מעליו לרע או לטוב כפי ההכנה שנתחדשה באיש ההוא.

ולזה היה ההשתלבות בעשיית הטוב וכשרון המעשה טוב והכרחי בכל דבר, שהוא הכנה לקיבול השפע האלקי או לבטל מעליו הגזרה".

⁷ ראה 'במות סד ע"א.

⁶ תהלים צב, ח.

אחריהם לא היה נבקע הים, רק כאשר אירע חוזק ליבם וענין הדליפה ולעקת בני ישראל אל ה' אז נבקע הים, וזה היה הלחן הקדום בלשון אירע בזמן ההוא כך וכך יהיה כך וכך.

וכן הוא בענין התפילות, אין כאן שינוי לחן, רק בלחן הקדום היה הכלל כשיתפלל האדם פלוני בזמן ההוא כך וכך יהיה כך וכך, הבן הדבר, ולפי זה תבונן אשך זה מאמר כנסת ישראל, 'ואני' (דווקא), הנני מבין שאין כאן שינוי לחן, רק, 'תפילתי לך הוי"ה' (המהווה כל הוויות, וכשמתפלל האדם הנה נתהווה לכוונה אחת, והוא כדברי תלמידי הדב"ש, וגם הנני מתפלל לפניך), 'עת לחן' (ובהלחן הקדום הנה נכלל הכל והיה הכל נכלל בלחן הקדום וכמ"ל), הבן הדבר".

כיצד נבקע הים לפני בני ישראל ביציאת מצרים, הרי דרכם של המים ותפקידם, להתפשט ולרדת למקום הנמוך, אם כן כיצד קמו המים ועמדו כחומה מימינם ומשמאלם? חז"ל מסבירים, שכבר בראשית הבריאה התנה ה' עם המים שיקומו ויהיו כחומה באותו היום ובאותה השעה שיצאו ישראל ממצרים. כלומר כבר בזמן הבריאה קיבל הים תכונה זו, שיהיה מוכן לשינוי בשעת הצורך.

ניתן לדמות זאת למבנה הגנטי של האדם. קיימים באדם גנים שונים, חלקם דומיננטיים וחלקם רצסיביים. גן רצסיבי יכול להישאר רדום בגופנו במשך שנים רבות וביום בהיר אחד להתפרץ ולהשפיע השפעה אדירה.

כשהקב"ה טבע את טבע הבריאה, הוא קבע גם את השינויים האפשריים שיבואו בבריאה על ידי כח התפילה.

הפיכת סדום – הבסיס לתיקון תפילת שחרית

המתפלל הראשון שתפילתו מפורשת בתורה הוא אברהם אבינו. בפרשת לך לך מספרת התורה על פרידת אברהם אבינו מלוט בן אחיו. אברהם ראה את מידתם המקולקלת של רועי בית לוט, והבין שהגיע הזמן להיפרד ובכך להימנע ממריבה. לכן פנה אל לוט בן אחיו ואמר לו: "אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רעיך כי אנשים אחים אנחנו: הלא כל הארץ לפניך הפך נא מעלי אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה"¹³. לוט קיבל על עצמו את הדין ובחר לגור בסדום, עיר הקלקול והרשע, "וישא לוט את עיניו וירא את כל פכר הירדן כי כלת משקה לפני שחת ה' את סדום ואת עמרה כגן ה' פארץ מצרים באכה צער: ויבחר לו לוט את כל פכר הירדן ויסע לוט מקדם ויפרדו איש מעל אחיו"¹⁴. לוט ראה שאנשי סדום הם רעים וחוטאים, ואף על פי כן נוחלים הצלחה ומשגשגים, "דרך רשעים צלחה"¹⁵, לכן החליט להצטרף ל"חגיגה", אלא שכעבור זמן לו רב הגיע מועד הפירעון - ריבונו של עולם החליט להיפרע מאנשי סדום על מעשיהם הרעים, להמטיר עליהם אש וגפרית ולהפוך את עריהם לשממה.

¹³ בראשית יג, ח-ט.

¹⁴ בראשית יג, יא.

¹⁵ ירמיה יב, א.

הופכת להיות אישה חדשה, וממילא גזירת העקרות שנגזרה עליה קודם לכן איננה בתוקף.

בסוף פרשת נח נאמר: "ותהי שרי עקרה אין לה ולד"⁸. ישנה כפילות כאן בפסוק - לכאורה הדבר פשוט, אם שרה עקרה היא, ודאי שאין לה ולד. חז"ל⁹ לומדים מכפילות זו ששרה אילונית היתה, אילונית זו אישה שאינה מסוגלת ללדת מטבע ברייתה, אישה שאין לה בית רחם. זו לא עקרות שאפשר לנסות לפתור על ידי טיפול כזה או אחר, זו מציאות, שרה לא יכולה ללדת וגם לא תוכל ללדת, אין לה ולד וגם לא יהיה לה ולד, כי אין לה בית ולד. ואף על פי כן כח התפילה גבר. כששרה התפללה היא עברה שינוי פנימי מהותי אדיר שנתן את אותותיו גם במבנה הביולוגי של גופה.

על ידי תפילה נהפך האדם לאיש אחר

דברים דומים כותב רבי צבי אלימלך מדינוב¹⁰, בעל ה"בני יששכר"¹¹, על הפסוק "ואני תפילתי לך ה' עת רצון אלהים קרב חסדך ענני בשעך"¹², וכה דבריו:

"הנה חקרו הקדמונים, איך אפשר לומר שתהיה התפילה פועלת, נמלא יך חס ושלוט שינוי לחן, כאשר קודם התפילה היה הלחן בלחן כזה, ואחר כך על ידי התפילה נשתנה הלחן, והנה כתבו על זה תלמידי הבעל שם טוב, לזהות על ידי התפילה נחלצו האדם במקום אחר יותר גבוה, ונהפך לאיש אחר, והגם שנגזר גזירה על אותו האיש, הנה בהתפלל האדם אל ה' הוי"ה כרוך הוא המהווה כל הוויות, הנה נחלצו במקום יותר גבוה, ונתהווה לכוונה אחת, ואין כאן שינוי לחן, כי על אותה ההויה שהוא כעת, לא נגזרה הגזירה".

התפילה מרימה את האדם למקום גבוה יותר, ומקנה לו הויה חדשה שעליה לא חלה הגזירה הראשונה.

ממשיך ה"בני יששכר":

"ובעניות לעתי גם כן אמרתי תיכון לזאת הקושיא כפי קבלתי מפי סופרים, להנה אמרו חז"ל תנאי התנה הקדוש כרוך הוא עם הים שידבק לפני בני ישראל (ובראשית רבה ה, ד), וכן בכל העניינים כאשר כתבו רבותינו ז"ל במדרשיהם וכן בזהרה, והוא גם כן מטעם הג"ל, להאריך אפשר שיהיה שינוי לחן לכל התכלית הפשוטי ויקלקל הפועל האומון ב"ה את פעולתו ושנה הטבעיים ממה שהטביע אותם כלרונן מבראשית.

אלא על כרחך תיכף מבראשית התנה הקדוש כרוך הוא עם כל נבראים אשר ישלדס בזמן ההוא ובלחן כזה ובאם יארע כזה, להנה הבחירה חופשיית, ובאם היו המצריים משלחים את ישראל תיכף ולא היו רודפים

⁸ בראשית יא, ל.

⁹ יבמות טו ע"ב.

¹⁰ רבי צבי אלימלך שפירא מדינוב (יאורניק שבגליציה-דינוב), התקמ"ה-התר"א - מתלמידיהם הקרובים של רבי יעקב יצחק הורוביץ, "החזרה מלובלין", ושל אחרים מגדולי החסידות. רבו גילה לו שהוא מייסד יששכר, ולכן קרא לספרו הגדול "בני יששכר". שימש כרב בכמה עיירות בפולין, ולבסוף במונקטש ובדינוב, שעל שמה נקרא.

¹¹ מאמרי השבתות ח, ח.

¹² תהלים טו, יד.

השתפכות הנפש הפרטית – היא צה היסוד והתולדות הלזומיות מזלזיהם תזלנה, לו שעיקר יסודה היא השלימות של העבודה הלזומית, שמתלקטת מטהרת ליבו של כל יחיד?

והנה הלצות שהיו עובדי ה', צעוד לז היתה הזומה הישרלית בעולם, ועיקר ההדרכה הזנושית שהיתה לשעתם, היתה עזות ה' הפרטית בלז קישור לזומי. למנס התמידין המה עזות ה' של ליבור כללי משותף לכלל ישראל. על כן רציז חנינל זומר 'לצות תקנוס', כנגד רוממות הנפש הפרטית שלעולם היא לזקה לכל יחיד לשלימות עזותו, ורצי יהושע זומר: כנגד תמידין תקנוס, צסדר ותכלית עזות ה' כללית שמקורה ציסוד ותכלית עזות כלל ישראל".

עבודת התפילה מתחילה בתיקון הפרטי, כנגד אבות הזומה, ולזחר מכן היא בונה את הקומה הציבורית, כנגד קרבנות התמיד.

בתפילת לחש אנו מבטאים את רצונותינו ומזוויינו, ולזחר מכן שליח הציבור חוזר על התפילה ומביא לידי ביטוי את הקומה הציבורית.

בעומק הקלקול דרוש תיקון גדול

אברהם אבינו מתפלל על לוט מתוך הבנה עמוקה שגדלות הבורא כוללת בתוכה גם אנשים פחותים כמו לוט, ועל ידי תפילה ניתן להרים אותם למקום הגבוה ביותר – משיח בן דוד, שיצא מבת לוט, אם מזוב. אברהם אבינו בתפילתו מסיר את הלוט מעל דמותו המורכבת של לוט ומגלה את העוצמה הזלקית שחבויה כאן.

על אברהם אבינו נזמר: "מי העיר ממזרח צדק"¹⁹. אברהם אבינו מעיר את העולם מתרדמתו ומזיר אותו בזור יום.

אברהם אבינו עומד אל מזל ערי סדום ומתקן תפילת שחרית. דוקא שם, בעומק הקלקול והרשע, דרוש תיקון גדול.

מעין זה אנו פוגשים אצל משה רבנו שנקבר מזל 'בית פעור'²⁰. בשנותיו הראשונות היה משה במדין אצל 'תרו כהן מדין'. שם הכיר היטב את תופעת 'בעל פעור', לפיה הכל מזותר, אין חוקים, אין כללים ואין סדרים. משה רבנו נקבר שם כדי להזכיר לעולם כולו, שאל מזל דגל ההפקרות ניצב דגל התורה, "זכרו תורת משה עבדי"²¹.

עניינה העיקרי של התפילה הזו השינוי, ברמה הפרטית וברמה הציבורית. אברהם אבינו ניצב אל מזל המציאות המקולקלת ביותר, ושם הזו מבקש לשנות על ידי תיקון תפילת שחרית.

ברגע אחד קרסה הזימפריה הסדומית עם כל מה שמשמע מזו. כדי לסבר את הזון ניתן להזכיר בהקשר זה את ה"לחת עשרה בספטמבר" למניינם, היום שבו נעלמו ברגע אחד שני בניינים ענקיים בזרצות הברית – "מגדלי התזומים", שהיו נראים מרכז החיים של כל העולם – המרכז הכלכלי, המרכז הלוגיסטי, המרכז של כל מה שניתן להעלות על הדעת, והכול נגמר ברגע אחד.

זהו רגע מזונ שמעורר בראש וברזשונה תדהמה וסערת רגשות גדולה. אנשי סדום חשבו שהם אדוני העולם והנה מתברר שאינם אלא פקודים זוטרים, וברגע אחד מה שהיה נראה איתן ומבטיח, ירד לטמיון. ברגעים אלה עומד אברהם ומתקן תפילה. המפגש הבלתי אמצעי עם אפסות הזדם יחד עם זאת עם גדלות הבורא, מזליד תפילה. וכך כתב הרד"ק¹⁶:

"אל המקום אשר עמד שם – ...ורצותינו ז"ל סמכו לזה כי לרבה תיקון תפילת שחרית, לכתוב: 'וישכס', ואין עמידה ללז תפילה, לכתוב: 'זיעמד פינחס ויפלל' (תהלים קו, ל) ופירש שלימד לבני הזדם שראוי לזדם להתפלל בשחרית ולזרות ללז על הזור ולהתפלל קודם שיזל לעסקיו".

אברהם אבינו מפגיש אותנו עם יסוד התפילה וזורשה. כשאדם קם בבוקר, בראש וברזשונה עליו להתפלל ולהודות לה' על כך שזכה לקום שוב בבוקר ולראות זור יום.

כנגד אבות הזומה וכנגד קרבנות התמיד

במסכת ברכות¹⁷ נחלקו רבי יוסי ורבי יהושע אם הזבות הקדושים תיקנו שלוש תפילות שביום, או שמז אנשי כנסת הגדולה תיקנו, וכנגד קרבנות התמיד. מרן הרב קוק מבזר בספרו "עין איה"¹⁸:

"השלמת העבודה השלמה תהיה על ידי שיסתלם הזדם תחילה בשלימות עצמו, לפי טבע נפשו הזשרה להיות לבק בלזקים חיים בכל לב ונפש, שזו היא בלמת גם יסוד ההערה השכלית שזכרה בחזות הלצות שער עזות הזלזים.

למנס תכלית העבודה תבל בלזותה חזרת לזר כך לעזות כלל ישראל, וחזרת בסוף הזימים לתיקון עולם במלכותו יתברך.

והתפילה מזוכרת בלמת מרגשי לב טבעיים, להשתפך נפש כל הזם לפני זורו, גם היא צנויה ברובה על עניינים לזומיים הזוגעים להשלמת כלל עם ה'. הזולה, הזבת השופטים, למיחת קרן לזוד, צנין ירושלים, הזבת העבודה לזיון. לריך התזונות על לזיה מרכז נוסדה זס

¹⁹ ישעיה מז, ב. ראה סנהדרין קח ע"א.

²⁰ ראה דברים לד, ו.

²¹ מלאכי ג, כב.

¹⁶ רד"ק בראשית יט, כז.

¹⁷ ברכות כז ע"ב.

¹⁸ עין איה ברכות ח"א פרק רביעי זות א.